

2. Vloga in pomen Arbitražne komisije MKBJ

Izjemno pomembno vlogo pri pravni razlagi nasledstvene problematike bivše SFRJ ima Arbitražna komisija MKBJ. Kot je bilo že omenjeno, je bila ustanovljena z Deklaracijo o Jugoslaviji z dne 27. avgusta 1991, njeni izvorni člani pa so bili predsedniki ustavnih sodišč Italije, Nemčije, Belgije in Španije pod predsedovanjem Roberta Badinterja, predsednika francoskega Ustavnega sveta.⁵² Januarja 1993 je bila sestava Arbitražne komisije spremenjena. Sedaj so trije njeni člani predsedniki ustavnih ali drugih najvišjih sodišč držav članic EU, zaenkrat pa so te države Francija, Italija in Nemčija.⁵³ Enega člana Arbitražne komisije imenuje predsednik Evropskega sodišča za človekove pravice izmed članov tega sodišča, enega pa predsednik Meddržavnega sodišča v Haagu izmed bivših članov tega sodišča ali izmed oseb, ki izpolnjujejo kvalifikacije za izvolitev v Meddržavno sodišče.⁵⁴

S potrditvijo že omenjene Deklaracije o Jugoslaviji z dne 27. avgusta 1991 so vse države naslednice privolile v pristojnost Arbitražne komisije. Prva tri vprašanja je na Arbitražno komisijo naslovila Srbija oktobra 1991.⁵⁵ Arbitražna komisija je v obdobju od decembra 1991 do avgusta 1993 dala petnajst mnenj. Omenili smo že Mnenji št. 1 in 8 v zvezi s postopkom razpada in končnim razpadom bivše SFRJ.⁵⁶ Mnenji št. 2 in 3 sta bili izdani 11. januarja 1992 ter sta se nanašala prvo na samoodločbo srbskega prebivalstva na Hrvaškem in v BiH in drugo na mednarodni položaj notranjih meja med Hrvaško in Srbijo ter med BiH in Srbijo. Mnenja št. 4-7 z dne 11. januarja 1991 pa so se nanašala na priznanje v EU BiH, Hrvaške, Makedonije in Slovenije.

Na samo nasledstveno problematiko se nanašajo Mnenja št. 8, 9 in 10 z dne 4. julija 1994. Kot je bilo že omenjeno, je bil o v Mnenju št. 8 ugotovljeno, da je SFRJ razpadla in prenehala obstajati kot subjekt mednarodnega prava. Mnenje št. 9 se je nanašalo na reševanje nasledstvenih vprašanj zaradi razpada bivše SFRJ, Mnenje št. 10 pa na to, da je ZRJ nova država. Dne 16. julija 1993 je Arbitražna komisija dala tri nadaljnja mnenja. V Mnenju št. 11 je določila dneve nasledstva za posamezne države naslednice, Mnenje št. 12 pa se nanaša na nasledstvena pogajanja in njihove posledice, če ena izmed držav naslednic v teh pogajanjih ne sodeluje. Mnenje št. 13

⁵² ICFY, Steering Committee, Item 4, Doc. STC/2/3, 27 October 1992, Reconstitution of the Arbitration Commission, Appendix I, Annex I. V prvotno zamišljeni sestavi Arbitražne komisije bi moralo dva člana soglasno imenovati Zvezno predsedstvo bivše SFRJ, kar pa se ni zgodilo.

⁵³ CFY, Office of Co-chairmen, 27 January 1993, Composition and Terms of Reference of the Arbitration Commission of the ICFY, ICFY, Office of the Co-chairmen, 19 February 1993, Note to the Steering Committee, Reconstitution of the Arbitration Commission.

⁵⁴ Trenutni arbitri Arbitražne komisije so Roland Dumas, njen predsednik, predsednik Ustavnega sveta Francije, Antonio Baldassarre, predsednik italijanskega ustavnega sodišča, Jutta Limbach, predsednica nemškega ustavnega sodišča, Kema Mbaye, bivši sodnik Med državnega sodišča v Haagu, in Elizabeth Palm, sodnica Evropskega sodišča za človekove pravice, On the Arbitration Commission of the ICFY, 13 July 1995.

⁵⁵ Republic of Serbia, Questions Proposed by Serbia for Consideration by the Arbitration Commission (22. oktober 1991). Vprašanja so bila: 1. Kdo ima pravico do samoodločbe po mednarodnem pravu in ali je pravica do samoodločbe subjektivna kolektivna pravica ali pravica do ozemlja? 2. Ali je odcepitev pravno dejanje z vidika ZN in drugih relevantnih pravnih pravil? 3. Ali so demarkacijske črte med sestavnimi deli zvezne države meje v pomenu mednarodnega prava?

⁵⁶ Za arbitražna Mnenja gl. op. 27 spredaj.

ugotavlja, da sta vojna škoda in nasledstvo držav dve ločeni mednarodnopravni področji ter se torej vojna škoda na območju bivše SFRJ ne more reševati ob nasledstveni problematiki. Končno je v Mnenju št. 14 z dne 13. avgusta 1993 Arbitražna komisija dala pravni okvir državne lastnine bivše SFRJ, v istočasnem Mnenju št. 15 pa je podala stališče o NBJ kot o ustanovi, ki je izvajala monetarno politiko *de iure imperii* in *de iure gestionis*.

Poleg naštetih mnenj je Arbitražna komisija izdala še nekatere dokumente in odločitve, konkreten spor pa v sojenje Arbitražni komisiji doslej še ni bil predložen, čeprav njen poslovnik to predvideva.⁵⁷

Tako je Arbitražna komisija pred izdajo Mnenj št. 8, 9 in 10 izdala 4. julija 1992 predhoden sklep o svoji pristojnosti glede izrekanja mnenj, ki sta ji ugovarjala predsednika Srbije S. Milošević in Črne gore M. Bulatović.⁵⁸ Arbitražna komisija je 26. maja 1993 ponovno podala stališče o svoji pristojnosti ter o pravni naravi svojih mnenj, in sicer na temelju stališča ZRJ, da ne prizna pristojnosti Arbitražne komisije ter da med drugim ZRJ šteje njena mnenja za nična in neobvezujoča.⁵⁹ Arbitražna komisija je ponovno potrdila svojo stvarno pristojnost glede dajanja mnenj in reševanja sporov v okviru mandata MKBJ. Odločitev o njeni svetovalni dejavnosti je namreč v pristojnosti sopredsednikov MKBJ, ne držav udeleženk konference.⁶⁰ Kar zadeva pravno naravo svojih mnenj, je Arbitražna komisija potrdila njihovo svetovalno naravo ter se pri tem oprla na svetovalno mnenje Meddržavnega sodišča v Haagu glede razlage pariških mirovnih pogodb z dne 30. marca 1950.⁶¹ Dopustila je tudi razlago ZRJ, da imajo njena mnenja naravo pomožnega vira mednarodnega prava za ugotavljanje pravil mednarodnega prava po tč. d) 1. odstavka 38. člena Statuta Meddržavnega sodišča v Haagu.⁶²

Mnenja Arbitražne komisije pomenijo, ne glede na njihovo svetovalno naravo izjemen prispevek k razjasnitvi številnih sodobnih mednarodnopravnih nasledstvenih vprašanj, še posebej v tako zapletenem nasledstvenem primeru, kot je razpad bivše SFRJ. Ne smemo namreč prezreti dejstva, da je sicer izredno bogata nasledstvena praksa držav dokaj neenotna. Znatna večina nasledstvenih pravnih pravil je namreč dispozitivne narave, tudi tistih, ki so zajeta v obeh DK o nasledstvu držav iz leta 1978 in 1983. Zato so mnenja Arbitražne komisije ne le nepogrešljiv pripomoček za reše-

⁵⁷ Conférence internationale sur l'ex-Yougoslavie, Commission d'Arbitrage, Règlement de procédure, sprejet v Parizu 26. aprila 1993.

⁵⁸ Conference for Peace in Yugoslavia, Arbitration Commission, Introductory Decision (Opinions No 8, 9 and 10), op. cit., str. 1518- 1521.

⁵⁹ Statement, 5 May 1993, priložen pismu Dr. V. Pavičevića, odpravnika poslov ZRJ pri sedežu ZN v Ženevi, sopredsednikoma MKBJ T. Stoltenbergu in lordu Ownu. "The FR of Yugoslavia shall consider null and void and non-binding any opinion of the Commission adopted in the procedure to which it has not agreed."

⁶⁰ Réactions des membres de la Commission d'Arbitrage de la Conférence Internationale sur l'ancienne Yougoslavie à la Déclaration du Gouvernement de la RFY sur sa compétence, Paris, le 26 mai 1993.

⁶¹ Ibid, 5. odst. "-d'autre part, la réponse de la Commission à une question qui lui est posée dans ce cadre 'n'a qu'un caractère consultatif: comme telle, elle ne saurait avoir d'effet obligatoire' (ef CJJ, avis consultatif du 30 mars 1950, *interprétation des Traités de Paix*, Rec. 1950, p. 71)".

⁶² Ibid., 6. odst.

vanje nasledstvenih vprašanj v zvezi z razpadom bivše SFRJ, temveč tudi pri kodifikaciji in progresivnem razvoju novih področij nasledstvenega prava, kot je to primer nasledstva držav in njegovih učinkov na državljanstvo fizičnih in pravnih oseb.⁶³

Žal Arbitražna komisija ni izrečno omenjena v londonskih sklepih z dne 9. decembra 1995 kot eden tistih organov MKBJ, katerih delo se bo nadaljevalo tudi v okviru Sveta za uresničevanje miru (PIC), ter je torej njena nadaljnja usoda negotova. Vendar je v okviru mandata pooblastil delovne skupine za nasledstvena vprašanja treba vztrajati pri ohranitvi Arbitražne komisije kot organa, ki mu je bila zaupana dolžnost pravnega reševanja nasledstvenih vprašanj, potem ko so izčrpane možnosti za doseg konsenza s pogajanj.

V. NEKATERE KONKRETNE PRAVNE POSLEDICE RAZPADA BIVŠE SFRJ

1. Osnovni teoretični pristop

Osnovno izhodišče za nasledstvena pogajanja med državami naslednicami bivše SFRJ sta DK o nasledstvu držav iz leta 1978 in 1983, čeprav konvenciji še ne veljata in tudi ne "pokrivata" vse nasledstvene problematike. Vsebujeta pa načela nasledstvenega prava, kar je potrdila tudi Arbitražna komisija, ki je v Mnenju št. 1 ugotovila, da pojavu nasledstva držav vladajo načela mednarodnega prava, od koder sta dobili navdih tudi obe DK o nasledstvu.⁶⁴ Pri tem se je treba zavedati, da pogledi mednarodnopravne doktrine do DK o nasledstvu, 1978 in 1983, niso enotni ter so nekateri dokaj kritični ali zadržani.⁶⁵

Čeprav je bila Sloveniji ob oboroženem napadu JLA junija 1991 povzročena vojna škoda, Slovenija v pogajanjih o nasledstvu zastopa stališče, da reparacije niso del nasledstvenega prava, temveč mora za vojno škodo odgovarjati tisti mednarodnopravni subjekt, ki jo je povzročil in je zanjo odgovoren. Zatorej vprašanje reparacij ne spada v pogajanja o nasledstvu bivše SFRJ. Skoraj identično stališče je do tega vprašanja zavzela tudi Arbitražna komisija v Mnenju št. 13. Vprašanje vojne škode sta namreč v nasledstvena pogajanja želeli vnesti BiH in Hrvaška. Obstaja pa utemeljena bojazen, da bi MKBJ z različnimi ključi delitve državnega premoženja in dolgov pri posameznih državah naslednicah vnesla tudi dejavnik vojne škode v Drugi del svojega Osnutka nasledstvenega sporazuma.

Na dosedanjih pogajanjih o nasledstvu bivše SFRJ se je med drugimi pojavilo vprašanje, ali poseči po delnih nasledstvenih sporazumih glede posameznih vprašanj

⁶³ Gl. V. Mikulka, Special Rapporteur, First Report on State Succession and Its Impact on the Nationality of Natural and Legal Persons, International Law Commission, 47th Session, A/CN.4/467, 17 April 1995, str. 12 in op. 28.

⁶⁴ Opinion 1, op. cit., str. 1495. "The phenomenon of State succession is governed by the principles of international law, from which the Vienna Conventions of August 23rd, 1978 and April 8th, 1983 have drawn inspiration."

⁶⁵ Gl. npr. Encyclopedia of Public International Law, published under Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law under the Direction of Rudolf Bernhardt, 10, States, Responsibility of States, International Law and Municipal Law, North-Holland, 1987, str. 448.